



Европейски икономически и социален комитет

SOC/429
Модернизиране на
висшето образование

Брюксел, 28 март 2012 г.

СТАНОВИЩЕ

на

Европейския икономически и социален комитет

относно

„Съобщение от Комисията до Европейския парламент, до Съвета, до Европейския икономически и социален комитет и до Комитета на регионите „В подкрепа на растежа и създаването на работни места – програма за модернизиране на системите за висше образование в Европа“

COM(2011) 567 final

Докладчик: г-н Joost P. van Iersel

Съдокладчик: г-н Juraj Stern

На 20 септември 2011 г. Европейската комисия реши, в съответствие с член 304 от Договора за функционирането на Европейския съюз, да се консултира с Европейския икономически и социален комитет относно

„Съобщение от Комисията до Европейския парламент, до Съвета, до Европейския икономически и социален комитет и до Комитета на регионите — В подкрепа на растежа и създаването на работни места – програма за модернизиране на системите за висше образование в Европа“
COM(2011) 567 final.

Специализирана секция „Заетост, социални въпроси и гражданство“, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 29 февруари 2012 г.

На 479-ата си пленарна сесия, проведена на 28 и 29 март 2012 г. (заседание от 28 март), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище със 100 гласа „за“, 1 глас „против“ и 8 гласа „въздържал се“.

*

* *

1. **Заклучения**

- 1.1 Добре планираното висше образование е от ключово значение за икономическото и интелектуалното бъдеще на Европа, тъй като укрепва основата на социалните и икономическите резултати, обогатява условията за живот и работа на бъдещите поколения и е безусловно необходимо за формирането на бъдещите ценности на европейското общество.
- 1.2 ЕИСК е съгласен до голяма степен с анализа на Комисията, както и с предложенията и препоръките на Комисията и на Съвета,¹ които предстои да бъдат приложени през идните години; много от тях са свързани със становището на ЕИСК „Университети за Европа“ от 2009 г.² ЕИСК подчертава, че програмата на ЕС трябва да бъде завършена и очаква повече амбиция от страна на Съвета.

¹ Заклучения на Съвета от 28 и 29 ноември 2011 г. относно Програмата за модернизиране.

² ОВ С 128, 18.5.2010 г., стр. 48-55.

- 1.3 Въпреки нарастващата осведоменост и сближаване на гледните точки все още предстои много работа. Договорените на хартия подобрения често се прилагат с нежелание. Специфичните интереси, протекционизмът (в смекчен вид) и все още голямото разнообразие и разпокъсаност на картината на висшето образование – въпреки процеса от Болоня – блокират бързите корекции. Това в никакъв случай не е техническа работа, тъй като корекциите често предполагат преразглеждане на съществуващите структури и нови определения на отговорностите, методите, програмите и насочеността. Тези аспекти изискват постоянно внимание в процеса на модернизиране по един по-прецизен и подробен начин.
- 1.4 Ефективно разнообразие във висшето образование, разбира се, е желателно. То включва класическия университет с преподавателска и научноизследователска дейност и другите видове висше образование като институциите за професионално обучение, образование с предимно регионална насоченост – също и трансгранична – и институциите, които предлагат ограничен брой курсове. Като цяло са необходими интелигентна специализация и обособени профили. ЕИСК настоява за ефективни взаимодействия между различните видове обучение и за гъвкави образователни пътеки на всички равнища в образователната система.
- 1.5 Стратегията „Европа 2020“ следва да бъде приложена изцяло, както по отношение на съдържанието, така и на организацията. Комисията, Съветът, държавите членки и висшите учебни заведения следва да си поделят отговорностите и да се координират ефективно. Стратегията „Европа 2020“ предполага наличието на взаимовръзки между висшето образование и водещите инициативи като „Съюз за иновации“, „Индустриална политика“, „Програма за нови умения и работни места“ и „Младежта в движение“. Системите и политиките в областта на висшето образование следва да са част от конкретните предложения за отделните държави в рамките на Семестъра.
- 1.6 Автономността³, отчетността и прозрачността на институциите са от ключово значение за изпълнението на тяхната мисия и за постигането на по-добро съотношение между качеството и вложените средства. Те са от изключително значение и от гледна точка на поставянето на висшето образование в центъра на създаването на работни места, пригодността за заетост и иновациите. (Националните) програми следва да гарантират професионално управление, осъвременени учебни програми, обучение, качество на преподавателската и научноизследователската дейност, специализация, както и привлекателност в международен план. Необходимо е да се отдели специално внимание на „предприемаческия университет“.

³

Вж. най-новия анализ „Автономия на университетите в Европа – Карта за оценка“, Европейска асоциация на университетите, 2011 г.: Покоряването на нови светове все още предстои.

- 1.7 Финансирането е от основно значение. Фактът, че висшето образование получава недостатъчно финансиране и че бюджетните ограничения оказват допълнителен натиск върху публичното финансиране, е тревожен и контрапродуктивен за стратегията „Европа 2020“ и за мястото на Европа в световен мащаб. Следва да се осигури задоволителното ниво на финансиране на висшето образование, независимо от неговите източници. Практиките трябва да бъдат разпространявани.
- 1.8 Броят на студентите все още нараства бързо. Равенството между половете трябва да бъде гарантирано във всички области и на всички равнища. Динамиката на икономиката и на обществото като цяло прави задължителни безпрепятствения достъп и задоволителното качество. В случай че се въведат национални такси за обучение (или че тези такси се увеличат), те следва да бъдат придружени от съпътстващи политики за стипендии и заеми и гаранции за достъп.
- 1.9 Необходими са повече студенти, научни работници и изследователи в техническата област; техническото образование трябва да бъде представено по по-привлекателен начин. Приносът на социалните партньори и експертните знания за пазара на труда трябва да бъдат добре структурирани. Предприятията – независимо от техния размер – следва да имат възможност да допринасят в значителна степен за учебните програми, обучението и развиването на предприемачески дух.
- 1.10 Университетите и предприятията следва да разработят с общи усилия стратегически иновационни програми, като всяка от страните запазва независимостта и отговорностите си. Взаимодействията между висшето образование и предприятията обикновено дават добри резултати за научноизследователската дейност, трансфера на знания, изграждането на умения, които могат да се предават, и развитието на идеи. Добрите практики трябва да бъдат разпространявани.
- 1.11 Не бива да се подценява необходимостта от класация и система за оценка на качеството за създаване на добро съотношение между качество и разходи и за успешна международна мобилност. ЕИСК приветства въвеждането в действие на внимателно разработен инструмент „U-Multirank“. Освен тази „класация“, трябва да се подобрят и други условия за мобилност на студентите и изследователите, както и да се засили международният характер.
- 1.12 Сближаването на системите за висше образование има положителен ефект върху условията за трансгранична мобилност на студентите и изследователите, което е от полза както за индивидуалните постижения, така и за европейския пазар на труда и за европейската интеграция. Програмата „Еразъм“ следва да включи пилотен проект за „семестър на мобилността“.

1.13 ЕИСК подкрепя категорично създаването на връзка между „Програмата за модернизиране“, „Хоризонт 2020“, „Еразъм за всички“ и структурните фондове.

2. Въведение

2.1 Образованието на всички равнища е от най-голямо значение. В резултат на „субсидиарността“ висшето образование в Европа се е развило на национално равнище. В Договора от Лисабон се споменават само професионалното обучение и преквалификацията като области за прилагане на мерки на равнище ЕС⁴.

2.2 Болонската конференция през 1999 г. направи решителен пробив, който доведе до създаване на общоевропейска система за образователни степени бакалавър, магистър и доктор. Споразумението от Болоня допринесе за сближаването на системите за висше образование в Европа.

2.3 Междувременно ЕС стартира успешни международни програми за студенти като „Еразъм“, „Еразмус Мундус“, действията по програма „Мария Кюри“ и други. Той насърчава систематично трансграничните научноизследователски проекти чрез последователни рамкови програми (РП).

2.4 Продължава процесът на реформи и възходящи инициативи в рамките на университетите и между тях. Тези инициативи включват създаването на групи от университети със сходна ориентация, като Лигата на европейските научноизследователски университети, Coimbra Group и други, които благоприятстват специализацията в различни области, например в научноизследователската дейност или в социалните науки.

2.5 През 2009 г. ЕИСК заключи, че „в настоящата университетска система, която не е оптимална, големият потенциал на университетите не е развит в достатъчна степен“⁵. Комисията споделя тази гледна точка в своята Програма за модернизиране⁶. Съветът обобщава, че „качеството на образованието и на научните изследвания е основен двигател“ на модернизирането и че „укрепването на триъгълника на знанието – образование, научни изследвания и иновации – е ключово условие да се даде на висшето образование възможност да допринесе за работните места и растежа“⁷.

4 Дял XII, „Образование, професионално обучение, младеж и спорт“, членове 165 и 166.

5 ОВ С 128, 18.5.2010 г., стр. 48-55, параграф 1.1.

6 COM(2011) 567 final, стр. 2.

7 Заклчения на Съвета относно модернизацията на висшето образование, 28 и 29 ноември 2011 г.

- 2.6 Осъвременяването на висшето образование трябва да се реализира в твърде разнородна среда, в рамките на различни национални и регионални социално-икономически условия. Класическите университети и другите видове институции имат специфични задачи. Понятието за класически университет включва както образование и преподаване, така и научноизследователска дейност.
- 2.7 Решителните действия за повишаване на качеството във висшето образование са от ключово значение за постигане на устойчиво социално и икономическо възстановяване.
- 2.8 В допълнение към многобройните анализи относно желателните реформи, в придружаващия съобщението работен документ⁸ се обобщават постиженията в държавите членки, които насърчават модернизирването. Въпреки това остават значителни различия в жизненоважни области, върху които трябва да се работи:
- икономическа производителност по държави – процент на успешно завършилите висше образование и икономическо производство на глава от населението;
 - квалификация с оглед на пригодността за заетост;
 - различия по отношение на договореното равнище от 40 % успешно завършили висше образование в ЕС, въпреки че степента на участие във висшето образование в цяла Европа нараства значително;
 - различни равнища на инвестиции във висшето образование, различия във финансирането, несъответствия в развитието на публично и частно финансираното висше образование;
 - продължаващи различия във финансовата и институционалната автономност и отчетност, въпреки „широкомащабната реформа на управлението на висшето образование“.
- 2.9 В цялостния си анализ Комисията също отбелязва някои промени, най-вече развитието на „триъгълника на знанието“ в рамките на континента, по-тесните връзки между университетите и бизнес средите, акцентът върху високия клас дейности, изискващи знания, като научноизследователската и развойна дейност, маркетинга и продажбите, управлението на веригите за създаване на стойност и финансовите услуги, услугите като цяло, ИКТ, по-слабо представените групи на обществото, променящият се баланс между половете, при който жените представляват повече от половината студенти на равнище, предхождащо докторската степен в Европа (въпреки че на равнище докторска степен се наблюдава обратната тенденция) и впечатляващата трансгранична европейска и световна образователна мобилност.

⁸ SEC(2011) 1063 final, стр. 48.

- 2.10 ЕИСК подкрепя задълбочаването на съществуващите доклади, анализи и препоръки за отделните страни наред със систематичен и специфичен за всяка държава метод, какъвто беше приложен в докладите за напредъка на процеса от Болоня в отделните страни или по-задълбочени проучвания на ОИСР за висшето образование и за измерването на качеството. Специфичният за отделните държави подход ще бъде източник на „добри практики“.
- 2.11 ЕИСК отбелязва, че някои важни въпроси не получават достатъчно внимание в предимно общия анализ, например: националната и регионалната политическа намеса във висшето образование; начинът, по който необходимостта от стимулиране на участието и на качеството се конкретизира в държавите членки; подходът на властите спрямо специфичните изисквания за учителите, преподавателите, изследователите и студентите; взаимната връзка между различните степени на висшето образование в държавите членки; намирането на допирни точки между образование и научноизследователска дейност в университетите; и не на последно място, надеждните статистически данни.
- 2.12 Комисията и Съветът силно подчертават връзката между висшето образование и икономиката. Те не разглеждат конкретно здравните факултети, социалните или хуманитарните науки. Това е разбираемо, особено в условия на криза, когато е необходимо съсредоточаване на усилията. От друга страна, тъй като целта на образованието е постигане на оптимална връзка между образованието и работата, би било много желателно да се обсъди също как следва да подходят към модернизирането на факултетите или академичните центрове, които са важни, но не и тясно свързани с икономиката.
- 2.13 Сътрудничеството между индустрията и медицинските факултети е наложително, тъй като новите икономически целесъобразни технологии за терапия и диагностика изискват скъпо, капиталоемко и активно обучение, висококачествено образование и учене през целия живот. Това ще спомогне за намаляване на смъртността и процента на лица с увреждания.

3. Стратегията „Европа 2020“ и висшето образование

- 3.1 През 2009 г. ЕИСК определи Лисабонската стратегия и европейското висше образование като потенциални основни катализатори на процеса на модернизиране. В същия дух Комисията основателно свързва университетите с целите и задачите на стратегията „Европа 2020“.
- 3.2 Една от решителните иновации на стратегията „Европа 2020“ се отнася до „управлението“ – по-тясното сътрудничество в рамките на Комисията и между държавите членки и ЕС в области, които не са обхванати в Договора, или са обхванати само отчасти.

- 3.3 От голямо значение за висшето образование са водещите инициативи, по-конкретно „Индустиална политика“, „Съюз за иновации“, „Програма за нови умения и работни места“ и „Младежта в движение“.
- 3.4 По-голямата роля на Комисията като наблюдател, както и специфичните за отделните държави препоръки в рамките на Семестъра, следва да са в подкрепа на наложителните университетски реформи.
- 3.5 Програмата за модернизиране на висшето образование трябва да бъде изцяло обхваната от стратегията „Европа 2020“. ЕИСК приветства ключовата роля на образованието в рамките на стратегията „Европа 2020“ и позоваването към нея в стратегическата програма на Комисията.
- 3.6 ЕИСК счита, че връзката между стратегията „Европа 2020“ и висшето образование се свежда до следното:
- стратегията „Европа 2020“ свързва висшето образование с иновациите, индустриалните политики и мобилността;
 - тя създава допълнителна основа за общи позиции и сътрудничество между Комисията и държавите членки, между отделните държави членки и между образователните институции;
 - тя дава нови импулси за модернизиране на национално равнище;
 - развитието в сферата на висшето образование трябва да станат част от специфичните за отделните държави препоръки в ежегодния семестър;
 - стратегията „Европа 2020“ ще създаде нови форуми за сътрудничество и ще увеличи ефективността на трансграничните мрежи;
 - връзката с индустриалната политика и иновациите изисква интензивни консултации с частния сектор. Консултациите с МСП и микропредприятията остават недооценени. ЕИСК настоява за реално ангажираност от страна на висшите учебни заведения, правителствата и Комисията да използват практическия опит на тези предприятия при съставянето на програмите и определянето на учебните дейности.
- 3.7 Комисията прави разлика между ключови въпроси, които са в правомощията на държавите членки (и образователните институции), от една страна, и специфични въпроси, които са в правомощията на ЕС, от друга. В стратегията „Европа 2020“ ЕИСК предпочита да говори за „споделени отговорности“ на ЕС и държавите членки.

4. **Проблеми, които трябва да бъдат разрешени от държавите членки, Съвета и висшите учебни заведения**
- 4.1 Идентифицирането на ключови въпроси в държавите членки следва да води до целенасочени действия. Изисква се по-голяма настоятелност. Съветът следва да набележи приоритети по предложение на Комисията, която впоследствие да наблюдава тяхното изпълнение на национално равнище.
- 4.2 Желателно е да се постави специален акцент върху *„по-гъвкави системи за управление и за финансиране, които да постигат равновесие между по-голямата автономност на образователните институции и отчетността пред всички заинтересовани страни“*, чрез които се постигат специализация, образователни и изследователски резултати и диверсификация.⁹
- 4.3 Както заяви ЕИСК през 2009 г., подходящата рамка и автономността са от ключово значение¹⁰. Въпреки че организацията, в това число автономността и финансирането, са ключова отговорност на държавите членки, ЕИСК смята, че разискването по тези въпроси между държавите членки и в Съвета е безусловно необходимо, поради голямото им въздействие върху преподавателите и студентите.
- 4.4 ЕИСК изразява съгласие с политическите цели, изложени в карето „Основни въпроси на политиката“ в параграф 2.5 от Програмата за модернизирание. Тези цели означават много повече от технически корекции. Те са тясно свързани с националната политическа среда. Преди всичко техни адресати следва да бъдат правителствата, а не висшите учебни заведения. От първостепенно значение са политическата настойчивост, законодателството и регулирането, които следва да бъдат обсъдени от всички заинтересовани страни.
- 4.5 Националните власти и институции следва също да бъдат насърчени да направят международни съпоставки по отношение на предимствата, свързани с по-голямата автономност.
- 4.6 Противно на обичайната практика, която включва успешна „масовизация“ на висшето образование¹¹, в съответствие с настоящия дебат относно висшето образование вниманието трябва да се насочи към интелигентната специализация, разнообразието на стратегическите избори и създаването на центрове за върхови постижения. Успешният опит в държавите членки може да служи за пример.

⁹ COM(2011) 567 final, стр. 9, ОВ С 128, 18.5.2010 г., стр. 48-55, параграф 1.4.

¹⁰ ОВ С 128, 18.5.2010 г., стр. 48-55, параграфи 1.4, 3.5.1 и 3.5.2.

¹¹ Между 2000 и 2009 г. броят на следващите висше образование студенти в ЕС се увеличи с 22,3 % до над 19,4 милиона. Работен документ на службите на Комисията относно „Развитието в европейските системи за висше образование“, SEC(2011) 1063 final, стр. 16. Това обаче не е показателно за качеството на квалификацията.

- 4.7 ЕИСК признава, че тези цели могат да доведат до дълбоки промени във възгледите за образованието в държавите членки. Този въпрос подлежи на обсъждане в Съвета наред с пътните карти и сроковете.
- 4.8 В настоящата криза съществува очевидна връзка между модернизирането на образованието и икономиката. Този процес обаче следва да бъде с по-голям обхват. ЕИСК посочва също необходимостта от актуализирани стандарти по отношение на професионализирането, учебните програми, степените и мобилността в социалните и хуманитарните науки, които са важни за европейския интелектуален живот, ценности и идентичност. Нещо повече, добре управляваните медицински факултети и социални и хуманитарни науки също имат принос за икономиката.
- 4.9 ЕИСК подкрепя по-тесните връзки между висшето образование и бизнес средите. Той споделя виждането, че тесните и ефективни връзки между образованието, научните изследвания и бизнеса, в съчетание с прехода към „отворени иновации“, ще са от голямо значение за „триъгълника на знанието“.
- 4.10 Съответно за институциите, които са пряко или непряко свързани с икономиката, ЕИСК подкрепя виждането, че партньорството с определени бизнес среди е *„основна дейност на институциите за висше образование“*¹². Следва да се постави акцент върху предприемаческите, творческите и иновативните умения на студентите, както и върху интерактивната среда на обучение и инфраструктурата за трансфер на знания. Необходим е също непредубеден поглед върху „предприемаческия университет“.
- 4.11 Трябва да се въведат условия за студентите, които да им позволят лесно да сменят един вид учебно заведение с друг, включително гъвкави модели за преход от професионално образование и обучение след завършено средно образование към висше образование, с цел да подобрят квалификацията си¹³. Такива условия са от голяма полза и за обучението през целия живот.

¹² COM(2011) 567 final, стр. 8. Вж. също Заключение на Съвета от 28 и 29 ноември 2011 г., в които се подчертават партньорството и сътрудничеството с бизнеса и с други участници от частния или обществен сектор.

¹³ ОВ С 68, 6.3.2012 г., стр. 1, където също се приканва Комисията да обедини процесите от Болоня и Копенхаген в интегриран подход, и ОВ С 68, 6.3.2012 г., стр. 11.

- 4.12 Регионалното развитие изисква специално внимание. В много региони, особено в метрополните области, връзката между висшето образование, пазара на труда, научноизследователската дейност, иновациите и бизнеса е от първостепенно значение. Тези региони все повече придобиват транснационална и дори световна специализация. Систематичното участие на висшите учебни заведения обикновено действа като катализатор за местното и регионалното развитие и подобрява икономическата устойчивост. Националните власти трябва да бъдат насърчавани да стимулират подобни регионални процеси¹⁴.
- 4.13 ЕИСК подчертава трансграничното регионално сътрудничество в областта на висшето образование. Европейската група за териториално сътрудничество (ЕГТС) може да осигури подкрепа за съседни региони, както и за региони със съпоставими икономически модели¹⁵.
- 4.14 Въпросът за финансирането е от основно значение. Кризата влияе и на публичното финансиране на висшето образование. За висшето образование съществува среден риск от недостатъчно структурно финансиране. Общите разходи са 1,2 % от БВП в сравнение с 2,9 % от БВП в САЩ и 1,5 % от БВП в Япония. Освен това частните инвестиции са много ниски в сравнение с тези в САЩ и Япония. Междувременно страните от групата БРИК също отбелязват значителен напредък. ЕИСК отбелязва, че предходните цели на ЕС за 2 % от БВП за висше образование не са възприети в стратегията „Европа 2020“.
- 4.15 Необходимото финансиране и целите като наличието на качествени кадри, завършващи висше образование, професионализацията на управлението и доброто съотношение между качеството и разходите следва да подкрепят стратегията „Европа 2020“.
- 4.16 Има големи различия във финансирането между отделните държави членки. Някои страни са в много по-изгодно положение от други. Връзката между резултатите от висшето образование и трудовата заетост превръща адекватното финансиране в задължителен фактор, като поощрява по-голямото разнообразие на източници на финансиране, сред които използването на обществени средства за привличане на частни и други обществени инвестиции (съфинансиране).
- 4.17 Добре структурираните отношения между квалифицираните образователни институции и деловите среди със сигурност могат да допринесат за смекчаването на отрицателните тенденции. Висшето образование следва да има полза от иновативните процеси в бизнеса. Въпреки това стопанското или частното финансиране никога не би трябвало да оказват неоснователно въздействие върху учебните програми или фундаменталните научни изследвания.

14 ОВ С 376, 22.12.2011 г., стр. 7.

15 Пак там, параграфи 5.7 и 5.8.

- 4.18 Университетите и предприятията следва с общи усилия да разработят стратегически иновационни програми, като всяка от страните запазва независимостта и отговорностите си. Взаимодействието между университетите и бизнеса може да се укрепи чрез съюзи на знанието. Европейската иновационна платформа, която отчита също главните базови технологии, предвидени от ЕС, би могла да окаже значителна помощ.
- 4.19 Взаимодействията и обменът между висшето образование и предприятията обикновено допринасят много за научноизследователската дейност, трансфера на знания, изграждането на умения, които могат да се предават, и развитието на идеи. Добрите практики трябва да бъдат разпространявани.
- 4.20 В Програмата за модернизирание не е изразена позиция относно таксите за обучение, тъй като този въпрос е изцяло национална отговорност. В Европа съществуват няколко системи. Постепенното увеличаване на годишните такси е обща тенденция. Въпросът за таксите за обучение е противоречив.
- 4.21 ЕИСК насочва вниманието към нарастващите дилеми – броят на студентите се увеличава, качеството трябва да се повиши, трудовата реализация изисква по-високи стандарти на обучение, но публичното финансиране в държавите членки остава на същото ниво или дори намалява. Това представлява огромно предизвикателство. В случай че се въведат (или се увеличат) национални такси за обучение, ЕИСК подчертава, че те следва винаги да бъдат придружени от съпътстващи политики за стипендии и заеми и ясни гаранции за достъп.
- 4.22 Процентът на отпадналите от висшето образование е твърде висок, като в същото време към това образование трябва да бъде привлечена по-широка част от обществото. По-конкретно трябва да се подобри социалната и културна среда в страните, които изостават.
- 4.23 По-големите цифри сами по себе си обаче не са задоволителен критерий. По-голяма тежест трябва да има не броят на квалификациите, а по-скоро обективно измереното качество.
- 4.24 Що се отнася до квалификацията, някои принципи следва да вземат превес:
- консултации със социалните участници и експертни знания за пазара на труда, с оглед на пригодността за заетост;
 - консултациите с бизнес средите са жизненоважни: наред с консултациите с големите предприятия следва да се включват непрекъснато и МСП – малките и микропредприятията – което придобива още по-голяма важност с оглед на факта,

че индустриалните процеси все по-често се фрагментират или се възлагат на външни изпълнители;

- квалификацията, свързани с динамиката за създаване на заетост, трябва да се подобряват посредством схеми за обучение и учене, които изискват партньорства с предприятията и ангажираност от тяхна страна;
- следва да се развиват интердисциплинарните и общоприложимите умения;
- квалификацията следва да допринасят за интелигентната специализация, която повишава (международната) привлекателност или регионалната специализация;
- независимо от разнообразието на висшето образование начинът, по-който се определят квалификацията, следва да улеснява европейските (и международните) обмени и кариери.

4.25 ЕИСК приветства със задоволство предложенията в съобщението относно квалификацията, осигуряването на качество и връзката между по-качественото образование и изследователите. Той също така смята, че модернизиранието на образованието зависи от способностите и творческия подход на преподавателите и изследователите¹⁶ – факт, който често се пренебрегва. В този смисъл всички административни пречки пред професионалното развитие в академичния сектор, като допълнителните академични степени, които съществуват в някои страни (включително Полша), следва да бъдат премахнати.

4.26 Предвид силно нарасналия брой на студентите е налице сериозен недостиг на подготвени преподаватели. За качествено преподаване и научноизследователска дейност са необходими задоволителни условия на труд, привлекателни кариери в сферата на образованието, професионално развитие, както и обучителна инфраструктура и възнаграждаване на върховите постижения. Това изглежда очевидно, но към момента в повечето държави членки се наблюдава точно обратната ситуация. Затова Съветът следва да определи линиите на политика.

4.27 Комисията подчертава с основание необходимостта от широко разнообразие от начини за обучение. Техническото образование трябва да стане по-привлекателно. Социалните партньори на национално и регионално равнище могат да играят много положителна роля за поддържането на имиджа на техническите дисциплини. Отделните предприятия могат да дадат значителен принос. ЕИСК подчертава необходимостта от ангажираност на МСП – по-конкретно малките и микропредприятията – най-вече на регионално равнище.

4.28 Европейският дебат трябва да акцентира върху поставянето на висшето образование в центъра на иновациите, създаването на работни места и заетостта¹⁷. Това следва да е

¹⁶ COM(2011) 567 final, стр. 5.

¹⁷ COM(2011) 567 final, стр. 12, параграф 3.3.

основна цел за всички заинтересовани страни и споделена отговорност на Комисията, Съвета, държавите членки и най-вече на самите институции на висшето образование.

- 4.29 Предвид огромните предизвикателства, програмата на Комисията и на Съвета за висшето образование не е в завършен вид и не е много силна. ЕИСК подчертава, че настоящата криза изисква по-целенасочени и убедителни стъпки от страна на Съвета, държавите членки и висшите учебни заведения. Промените може вече да са започнали, но трябва да бъдат ускорени.
- 4.30 Всички участници трябва поравно да поемат отговорност за професионализацията, учебните програми, осигуряването на качество, специализацията и т.н. Необходими са пътна карта и срокове от страна на Съвета по въпроса за връзката между висшето образование, иновациите и заетостта. Институциите за висше образование следва да подкрепят този процес, като сами очертаят своята роля за стимулиране на качеството и на социалните и иновации на продуктите.
- 4.31 Вижданията на Комитета за европейското изследователско пространство (ERAC) относно особено важните цели за управление и институционални реформи в университетите и за връзката между иновациите, научноизследователската дейност и образованието следва да станат неразделна част от програмата. Това би следвало да проправи пътя към промени в много европейски университети¹⁸.

5. **Проблеми, които трябва да бъдат разрешени от Комисията**

- 5.1 ЕИСК приветства целите, които си поставя Комисията в процеса на модернизиране на висшето образование, като се присъединява към най-новите подходи, очертани в заключенията на Съвета от миналия ноември.
- 5.2 ЕИСК одобрява ролята, която Комисията може и следва да играе в насочването на вниманието върху фактологичната основа на създаването на политики, свързани с резултатите и прозрачността. В среда, в която преобладават националните анализи и цели, често породени от политически причини, проактивната роля на Комисията за предоставяне на обективни оценки е изключително важна, също както и правомощията, които се разискват в Съвета.
- 5.3 Такива европейски оценки вероятно ще доведат до съответните усилия в държавите членки, университетите и изследователските центрове, ще укрепят общата рамка и вероятно ще доведат до споделени цели.
- 5.4 В този контекст ЕИСК приветства създаването на „U-Multirank“, многоаспектен инструмент за информация и класация въз основа на постигнатите резултати. Той

¹⁸ Вж. Заключениеята на Комитета за европейското научноизследователско пространство, 24 юни 2011 г.

следва да подобри прозрачността на задачите на различните видове институции и да допринесе за обективното сравнение на резултатите на висшето образование в Европа. Освен това ще е от полза да се разработи европейска класация, наред с едностраничния шанхайския индекс и други класации.

- 5.5 Както заяви ЕИСК през 2009 г., не бива да се подценява необходимостта от критична класация и система за оценка на качеството, която обхваща широк кръг въпроси, свързани с множество институции¹⁹. Прозрачността, осигурена от трети обективен и независим орган, ще помогне на националните власти и на висшите учебни заведения да се съсредоточат върху качеството, диференциацията и интелигентната специализация. Както отбелязва Комисията, *„този инструмент, управляван независимо, ще дава информация, необходима за избор и вземане на решение от страна на всички заинтересовани страни във висшето образование“*²⁰.
- 5.6 Освен това, „класацията“ на специализациите би могла да засили трансграничната мобилност на студентите, преподавателите, изследователите и професорите и още по-конкретно би могла да допринесе за подобряване на изследванията чрез изграждане на нови мрежи, партньорства и конкуренция между институциите на висшето образование в цяла Европа.
- 5.7 Съветът подчертава, че мобилността на студентите и изследователите – свободното движение на знания – е пета свобода. Програмите на ЕС, насърчаващи трансграничната мобилност на студенти и изследователи, вече се радват на успех. Въпреки това тепърва предстои да бъдат коригирани съществуващите системни недостатъци. Желателно е да се създаде „индекс на мобилността“, за да се премахнат пречките пред образователната мобилност.
- 5.8 Програмата „Еразъм“ трябва да изисква по-голям ангажимент от страна на студентите. ЕИСК препоръчва пилотен проект за „семестър на мобилността“ – 5-и семестър в рамките на бакалавърската степен. Програмата трябва да бъде достъпна за всички кандидати. ЕИСК подкрепя анализа на потенциалните потоци на мобилност на студентите и предложенията на Комисията относно Европейската система за трансфер и натрупване на кредити и Схемата за мобилност за степен магистър по програмата „Еразъм“.
- 5.9 Член 179, параграф 1 от ДФЕС е категоричен по отношение на научноизследователската дейност в ЕС²¹. Международната мобилност на изследователите е от ключово значение. Прикритият протекционизъм създава твърде

19 ОВ С 128, 18.5.2010 г., стр. 48-55, параграфи 1,5, 5.2.4, 5.2.5 и 5.2.6.

20 COM(2011) 567 final, стр. 11.

21 Вж. убедителното предложение „Към Европейска рамка за научноизследователска кариера, Европейска комисия“, 21 юли 2011 г.

често постоянни пречки пред изследователите. Това вреди на европейската наука и конкурентоспособност. Освен това пречи на националните институции да се възползват напълно от интелектуалното многообразие на Европа. ЕИСК твърдо подкрепя предложението на Комисията относно Европейската рамка за научноизследователска кариера, с цел да се насърчи мобилността на изследователите.

- 5.10 Освен това ЕИСК приветства Европейската рамка за четири кариерни профила за изследователи, разработена от Комисията и експерти в областта на образованието и бизнеса. Тя трябва да се разгърне като отворена система, за да се създадат максимален брой възможности.
- 5.11 ЕИСК изтъква необходимостта от рационализиране на националните финансови и социални условия за изследователите в обща европейска рамка, за да се премахнат оставащите прегради пред свободното движение. Следва да се създадат европейски професионални профили и институциите да бъдат насърчени да професионализират управлението на човешките си ресурси.
- 5.12 Желателно е да се разширят дейностите на Европейския технологичен институт (ЕТИ), не на последно място с цел да се създадат стимули за още „съюзи на знанието“ между бизнеса и съответните университети. Това се отнася и до укрепването на инициативите „Мария Кюри“ и качествената рамка за стажовете.
- 5.13 В световен мащаб ЕС трябва да се развие като висококвалифициран конкурент и партньор. Висшето образование играе важна роля в този процес. В съответствие с това ЕИСК напълно подкрепя решението на Съвета да подкани Комисията към *„изработване на специфична стратегия за придаване на международен характер на висшето образование“*²².
- 5.14 ЕИСК подкрепя условията на предвижданата рамка за разширяване на отношенията с партньори извън ЕС и на мобилните партньорства и за подобряване на възможностите за студентите и изследователите извън Европа посредством европейски директиви и сравнителен анализ на работата²³. Ограниченията за студентите и изследователите извън Европа трябва да бъдат смекчени, с цел да се привлекат таланти и творчески потенциал отвъд рамките на Съюза.
- 5.15 ЕИСК насърчава дискусия на Съвета относно мястото на европейското висше образование в световния контекст, което определя също кои качества са необходими, за да бъде Европа успешен конкурент и партньор. Това може да помогне на образователните институции да създадат правилните условия.

²² Заключения на Съвета относно интернационализацията на висшето образование, 11 май 2010 г.

²³ COM(2011) 567 final, карето с основни въпроси, стр. 14.

- 5.16 В редица становища ЕИСК изразява съгласието си да се постави акцент върху иновациите и всички аспекти на интелигентния, устойчив и приобщаващ растеж при изготвянето на финансовите перспективи за 2014–2020 г. ЕИСК подчертава необходимостта от по-голяма добавена стойност от страна на европейските фондове.
- 5.17 Във връзка с това ЕИСК приветства конкретното предложение на Комисията за 73 % увеличение на финансирането за програма „Еразъм“ в бюджета за 2014–2020 г., както и за пряко упоменаване на (висшето) образование в структурните фондове.
- 5.18 Без да навлиза в детайли относно конкретните финансови стойности, ЕИСК споделя цялостното виждане, че разходите за образование, научноизследователска дейност, иновации и политиката за сближаване служат за изграждането на ориентирана към бъдещето европейска среда. Когато е уместно, финансирането от „преструктурирането на промишлени обекти“ също може да бъде използвано за тази цел.
- 5.19 ЕИСК приветства намерението на Комисията да създаде през 2012 г. група на високо равнище с гъвкав мандат, която да анализира основни въпроси на модернизирането на висшето образование. Тази група трябва да бъде съставена от представители на висшите учебни заведения, академичните среди, социалните и деловите партньори.

6. **Допълнителни предложения**

- 6.1 Желателно е да се създадат целенасочени стимули за професионално развитие във висшето образование като европейски курсове за лидерство и управление на университети.
- 6.2 Препоръчителни са специалните връзки между отделните университети – „менторство“ в рамките на Европа – с цел те да се учат взаимно от своя практически професионален и управленски опит. Ще бъде от полза и обменът на опит в рамките на трансгранични групи университети и специализираните конференции и семинари.
- 6.3 Научните и образователните резултати на университетите или висшите учебни заведения се оценяват редовно от външни комисии. ЕИСК препоръчва да се утвърди практиката за високо квалифициран международен състав на тези комисии.

- 6.4 С оглед на съотношението цена – резултати на висшето образование ЕИСК препоръчва европейски анализ на съществуващите системи от административни тежести. Предложенията за подобрения следва да се изготвят въз основа на добри практики.

Брюксел, 28 март 2012 г.

Председател
на
Европейския икономически и социален
комитет

Staffan Nilsson
